



Autizmas – nespecifinis (t. y. galintis labai skirtingai pasireikšti) raidos sutrikimas, kurį gali sukelti genetiniai ir (arba) biologiniai, organiniai veiksniai. Aspergerio sindromas – lengvesnioji, „gerai funkcionuojanti“ autizmo atmaina.

Tačiau tai, kad Aspergerio sindromas yra lengvesnė autizmo forma, nereiškia, kad su juo susijusios problemos – menkesnės. Jos ne menkesnės, jos kitokios. Jeigu autizmas kartais vadinamas „liga“, tai sunkiau atpažįstamas Aspergerio sindromas kartais painiojamas su blogu auklėjimu ar keistu charakteriu. Iš tiesų tai yra neurologinis žmogaus smegenų ypatumas – ir nebūtinai trūkumas, kartais netgi pranašumas. Būtent Aspergerio sindromą turintys žmonės dažniausiai lieka be pagalbos, nes laikoma, kad jeigu jų intelektas normalus ar net aukštesnis už vidutinį, tai jie susidoros su visomis gyvenimo problemomis. Bet taip nėra.

### **Kas dažniausiai kliudo vaikams, turintiems šią diagnozę, sėkmingai integruotis į visuomenę?**

Kalbant apie Lietuvą, „kitokiems“ žmonėms integruotis kliudo pati visuomenė. Čia gal aš žiauriai ir tiesmukai pasakiau, bet pradėkim nuo pradžių. Įsivaizduokim, šeimoje gimsta vaikas, kurio elgsena tėvams kelia nerimą (pvz. nesišypso, nekalba iki 3 m., žaidžia savotiškai, kitus žmones laiko „daiktais“ ir t.t.).

Diagnozuoti autizmo sutrikimą nėra sudėtinga, tačiau pati diagnozė neišsprendžia problemos. Norint ugdyti raidos sutrikimą turintį vaiką, reikia turėti daug specialių žinių. Dažniausiai jų neturi ne tik tėvai, bet mokytojai, specialieji pedagogai ar netgi psichologai. Yra įvairių specialių terapijų ir jomis užsiimančių specialistų, bet už jas reikia mokėti. Vadinasi, galimybę ugdyti autizmo sutrikimą (ypač sunkesnės formos) turintį vaiką gali riboti tėvų pajamos.

Nors šeima vaikui svarbi, bet dar yra mokykla, kurioje praleidžiama 12 metų. Mokykla, lietuvišku supratimu, yra vieta, kur mokoma matematikos, fizikos, lietuvių kalbos ir t.t., bet ne integracijos į visuomenę.

Man įstrigo vienas tekstas apie Norvegijos mokyklą, kurioje vaikui, turinčiam autizmo sutrikimą, per kiekvieną pertrauką (!) būdavo skiriamas vis kitas draugas, kuris padeda bendrauti, įtraukia į žaidimus, palydi į valgyklą pavalgyti ir pan. Tai tokia nesudėtinga socialinė inžinerija, bet ji turi labai svarbų poveikį – vaikas, turintis autizmo sutrikimą, mokyklos koridoriuose nepaliekamas vienas, todėl geriau jaučiasi, išmoksta socialinių įgūdžių. Kita vertus, tas paskirtasis draugas irgi išmoksta bendrauti su „kitokiais“ žmonėmis.

Bet Lietuvoje tai niekam neįdomu. Mūsų mokyklose, ypač, sakyčiau, 5-8 klasėse, tebėra jautresnių vaikų žl(ugdymo) fabrikas, kuriame galioja primityvūs išlikimo dėsniai. Tai aš sakau iš savo patirties.

### **O jeigu vaikui autizmas taip ir nebuvo diagnozutas?**

Pas mus dažniausiai įprasta kalbėti apie autizmą turinčius vaikus. O jeigu jiems taip ir nebuvo nustatyta diagnozė? Suaugusiųjų diagnostikos iki šiol nėra, taigi nuėjęs pas psichiatrą žmogus, galimai turintis autizmo spektro sutrikimą, gali išgirsti neteisingas išvads, kas kels sumaištį, menkins savivertę, ir taps atstūmimo, o ne integracijos veiksmu.

O kaip tokiam žmogui įsidarbinti? Lietuvoje teko susidurti tik su viena įmone, kuri nuoširdžiai domisi, kaip padėti savo darbuotojams, turintiems autizmo sutrikimą.

Svarbu nepamiršti ir savo šeimos sukūrimo. Poros, kur vienas narys turi Aspergerio sindromą, laukia nemažai problemų – buitinių, emocinių, seksualinių. Jas, (kaip ir savo lūkesčius) reikėtų išsiaiškinti iš anksto, kitaip tokios poros santykiai pasmerkti. Tarkim, jei moteris nori romantikos, ilgų pokalbių ir gėlių – jos gali laukti smarkus nusivylimas. Šį sindromą turintis vyras gali pasirodyti šaltas, egoistiškas, neužjaučiantis ir besidomintis tik savimi.

### **Kuo žmogaus, turinčio Aspergerio sindromą, raida skiriasi nuo įprastinės?**

Šie vaikai kitaip žaidžia, mokosi, bendrauja – tačiau kiekvienas atvejis skirtingas, gali tekti individualizuoti ir mokymo programą (ką mokyklos labai nenori daryti). Socialinė raida gali būti lėtesnė nei įprasta, tačiau to nepasakyčiau apie intelektualinę, todėl svarbu atkreipti dėmesį į tai, ką žmogus sugeba, o ne koncentruotis į tai, ko nesugeba.

Aspergerio sindromą gali lydėti anoreksija, hiperaktyvumas, motorikos, kalbos, nuotaikos sutrikimai. Svarbu atrasti tikrąją kiekvieno tų sutrikimų priežastį, o ne vien bandyti juos įveikti vaistais, muštru ar kitomis nesąmonėmis. Pavyzdžiui, dabar „populiarus“ sutrikimas yra anoreksija. Jeigu jos priežastis – Aspergerio sindromas, tai reiškia, kad žmogus maisto atsisako ne dėl to, kad veidrodyje sau per storas atrodo, o dėl padidėjusio jautrumo – kai maisto kvapas ir skonis atrodo per stiprus, tekstūra per grubi ir pan.

Tokie vaikai dažniausiai nebūna populiarius tarp draugų. Jie lieka nuošaly, nerodo iniciatyvos nei užmegzti pokalbį, nei dalyvauti renginiuose, bet jei pavyksta prakalbinti, jų vidinis pasaulis gali nustebinti. Tai „mažieji profesoriai“, skaitantys enciklopedijas ir įsimenantys viską, kas jose parašyta, tai „mažosios filosofės“, jau vaikystėje tampančios rašytojomis ir poetėmis. Bet sveikintis su kaimynais juos vis tiek reikėtų išmokyti...

Kadangi Aspergerio sindromas mano šeimos realybė jau 11 metų, tai galiu pasakyti, kad dabar namie turiu ne tik astronomijos profesorių, bet ir matematikos, finansų, statistikos, sporto žinovą, kuriam labai patinka būti namuose...

Prieš 11 metų į terminą „Aspergerio sindromas“ aš reagavau klausimu „Kaaas toksai?“ Bet dabar labiau norėčiau kalbėti ne apie savo sūnų, o paraginti žmones apsidairyti aplink. Naeabejoju, kad kone kiekvienas žmogus galėtų prisiminti giminaitį, kolegą, kaimyną, draugą ar draugo draugą, turintį Aspergerio sindromo bruožų. Sąmoningas mokėjimas atpažinti, suprasti ir bendrauti su jais būtų pažangesnės visuomenės požymis, nes, kaip sako užsienio specialistai, šiems žmonėms priklauso ateitis: jie save realizuoja ne plepėdami, o dirbdami, sutelkdami visą savo dėmesį į jiems nuoširdžiai įdomią sritį.